

УДК 347.788

В. Бажанов,кандидат юридичних наук,
асистент кафедри цивільного права юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДОГОВІР ПРО КОЛЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ МАЙНОВИМИ АВТОРСЬКИМИ ПРАВАМИ В УКРАЇНІ

Варто зазначити, що питання колективного управління майновими авторськими правами є надзвичайно актуальними та важливими в умовах сьогодення, оскільки вони безпосередньо пов'язані з охороною й захистом авторських прав та з реалізацією цих прав правоволодільцями.

Теоретичною основою статті є праці А.А. Амангельди, Т.В. Боднар, М.І. Брагінського, В.В. Вітрянського, О.В. Дзери, О.С. Іоффе, А.О. Кодинця, О.В. Кохановської, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика, Л.Р. Майданик, О.А. Підпригори, О.П. Сергєєва та ін.

Нормативною базою дослідження є Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003 року, Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року, законодавство зарубіжних країн та низка інших нормативних актів.

Метою статті є надання загальної характеристики договору про колективне управління майновими авторськими правами.

Об'єктом дослідження є правовідносини, що виникають на підставі договорів про колективне управління майновими авторськими правами.

Предметом дослідження є міжнародні акти, нормативно-правові акти України, зарубіжних держав та практика їх застосування, наукові погляди, ідеї, концепції вітчизняних та іноземних вчених у сфері даної проблематики.

Методологічну основу дослідження склали такі методи: формально-логічний, діалектичний, порівняльно-правовий, системно-структурний та інші. Для виявлення суперечностей у поня-

тійному апараті у сфері колективного управління майновими авторськими правами застосовувався формально-логічний метод. Діалектичний метод застосовувався під час дослідження розвитку договірних правовідносин, що виникають на підставі договорів про колективне управління майновими авторськими правами. Порівняльно-правовий метод був застосований під час дослідження норм національного, зарубіжного та міжнародного права. За допомогою системно-структурного аналізу були досліджені норми законодавства України та зарубіжних країн у сфері договірних правовідносин, що виникають на підставі договорів про колективне управління майновими авторськими правами.

Необхідно зазначити, поширеною є точка зору, що прообразом сучасних організацій колективного управління авторськими та суміжними правами були перші професійні союзи у Франції. Перше товариство, яке захищало права авторів, було засноване автором відомих творів, зокрема «Весілля Фігаро», П.О. де Бомарше у Франції в 1777 році та іменувалося «Бюро з драматичного законодавства» [9, с. 135].

У літературі під колективним управлінням авторськими та суміжними правами розуміється управління, відповідно до якого володільці прав інтелектуальної власності передають спеціально створеним організаціям право ведення переговорів про умови, згідно з якими їхні твори, виступи тощо експлуатуватимуться різними користувачами; надання дозволів, а також контроль за їхнім використанням; отримання відповідної

винагороди та її розподіл між правоволодільцями [9, с. 142].

Л. Бентлі та Б. Шерман відзначають, що колективне управління авторськими правами дозволяє розпоряджатися та здійснювати ці права з найбільшою вигодою для авторів. Організації колективного управління мають право санкціонувати окремі види використання творів, як правило, шляхом надання ліцензій [7, с. 464].

Варто зазначити, що в Німеччині договори між організаціями колективного управління та суб'єктами прав визнаються договорами *suī generis*; в Іспанії правовідносини між організаціями та правоволодільцями оформлюються шляхом уступки (передання) прав та доручення [11].

Водночас чинне законодавство України надає можливість авторам передавати свої права іншим особам для здійснення управління. Відповідно до ст. 45 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року (надалі – Закон) суб'єкти авторського права й суміжних прав можуть управляти своїми правами особисто, через свого повіреного, через організацію колективного управління [2, ст. 45].

У Законі передбачена можливість укладання договорів між авторами та особами, що управляють майновими авторськими правами. Згідно із ч. 3 ст. 48 Закону повноваження на колективне управління майновими правами передаються організаціям колективного управління авторами та іншими суб'єктами авторського права і (або) суміжних прав на основі договорів, укладених у письмовій формі [2, ст. 48]. У ч. 5 цієї статті вказано, що на основі отриманих повноважень організації колективного управління надають будь-яким особам шляхом укладання з ними договорів невиключні права на використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав [2, ст. 48]. У ч. 4 ст. 48 Закону передбачений ще один вид договору колективного управління, а саме договір, що укладається між організаціями колективного управління

про взаємне представництво інтересів [2, ст. 48].

Згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту від 04 січня 2013 року [3] було скасовано Наказ Міністерства освіти і науки України від 22 грудня 2008 року «Про затвердження Порядку визначення уповноважених організацій колективного управління, які здійснюватимуть збирання і розподіл винагороди (роялті) за використання опублікованих з комерційною метою фонограм і відеограм, і Змін до Порядку обліку організацій колективного управління та здійснення нагляду за їх діяльністю». У зв'язку із цим було відновлено дію Наказу Міністерства освіти і науки України від 21 травня 2003 року «Про затвердження Порядку визначення уповноважених організацій колективного управління» [4]. Отже, порядок визначення уповноважених організацій колективного управління регулюється цим нормативно-правовим актом.

Варто зазначити, що в Україні функціонує низка уповноважених організацій колективного управління, серед яких можна назвати такі: Державне підприємство «Українське агентство з авторських та суміжних прав», ОП «Українська ліга музичних прав», об'єднання підприємств «Український музичний альянс» тощо.

Відповідно до обсягу повноважень, які автор передає за договором організаціям колективного управління, виділяють повне та неповне колективне управління.

Під неповним колективним управлінням мається на увазі управління, що здійснюється у випадках, коли організації, що управляють правами авторів драматичних та музично-драматичних творів, видають ліцензію на використання кожного конкретного твору після консультації з автором [9, с. 143]. За наявності повного колективного управління організація колективного управління уповноважується суб'єктами авторського права на управління майновим правом автора, на визначення розміру

винагороди, що буде виплачуватися користувачем авторів [9, с. 143–144].

Необхідно наголосити на тому, що автор передає організації колективного управління тільки право управляти його майновими правами, а не самі авторські майнові права. Отже, не відбувається перехід (відчуження) майнових прав автора від автора до організації колективного управління.

О.О. Тверезенко пропонує класифікацію договорів у сфері інтелектуальної власності, виділяючи договори щодо управління майновими правами у сфері інтелектуальної власності. Серед цієї групи договорів автор називає такі: договір про колективне управління майновими правами суб'єктів авторського й суміжних прав; договір між організацією колективного управління та особою, яка використовує об'єкти авторського права й суміжних прав тощо [10, с. 147].

А.А. Амангельди наголошує на тому, що повноваження організації колективного управління майновими правами передаються безпосередньо володільцями авторських та суміжних прав добровільно. Також організації мають право укладати договори з іншими організаціями, що управляють майновими правами на колективній основі [6, с. 32].

Необхідно погодитись із Л.Р. Щербою, що істотними умовами договору колективного управління суб'єктів авторського права є такі: 1) перелік творів і невиключних майнових прав, що передаються в управління; 2) перелік способів та встановлення меж використання об'єктів, права на які передані в управління; 3) строк дії договору; 4) територія, на яку поширюється передане право; 5) розмір і порядок виплати авторської винагороди; 6) порядок визначення розміру відрахувань на покриття витрат управителя [5, с. 413].

Заслужує на увагу позиція Е.П. Гаврилова, що договір про колективне управління майновими правами авторів можна віднести до договорів про управління майном [6, с. 32].

Згідно із ч. 1 ст. 1029 Цивільного Кодексу України від 16 січня 2003 року

(надалі – ЦК України) за договором управління майном одна сторона (установник управління) передає іншій стороні (управителеві) на певний строк майно в управління, а інша сторона зобов'язується за плату здійснювати від свого імені управління цим майном в інтересах установника управління або вказаної ним особи (вигодонабувача) [1, ст. 1029].

Предметом договору управління майном можуть бути підприємство як єдиний майновий комплекс, нерухома річ, цінні папери, майнові права та інше майно (ч. 1 ст. 1030 Цивільний кодекс України (далі – ЦК України)) [1, ст. 1030]. Отже, можна припустити, що майнові права автора можуть бути предметом договору управління майном.

Дійсно, за своєю правовою конструкцією договір управління майном схожий із договором про колективне управління майновими правами авторів. Проте необхідно навести такі відмінні ознаки між зазначеними договорами:

1. За договором управління майном управителем може бути суб'єкт підприємницької діяльності. Управителем не може бути орган державної влади, орган влади Автономної Республіки Крим або орган місцевого самоврядування, якщо інше не встановлено законом (ч. ч. 1, 2 ст. 1033 ЦК України) [1, ст. 1033]. Водночас за договором про колективне управління майновими правами авторів управління здійснюють організації колективного управління. Організації колективного управління створюються суб'єктами авторського права і (або) суміжних прав та мають статус юридичної особи згідно із законом (ч. ч. 1, 2 ст. 47 Закону) [2, ст. 47]. Відповідно до ч. 2 ст. 48 Закону організації колективного управління не мають права займатися комерційною діяльністю чи використовувати будь-яким способом об'єкти авторського права і (або) суміжних прав, доручених їм для управління [2, ст. 48].

2. За договором управління майном управитель укладає правочини від свого імені. Організації колективного управління майновими правами видають доз-

воли (ліцензії) на використання творів від імені осіб, які володіють авторськими правами на відповідні твори.

Отже, необхідно констатувати, що договір управління майном та договір про колективне управління майновими правами авторів є досить схожими, проте, проаналізувавши зміст та суб'єктний склад даних договорів, можна з впевненістю стверджувати, що ці договори не є тотожними та носять самостійний характер. Також визначальною особливістю управління майновими правами авторів є те, що й організації колективного управління, і користувачі повинні утримуватись від дій, які можуть порушити авторські права. Вказана особливість відсутня у відносинах, що виникають на підставі договору управління майном.

Щодо договорів, які укладаються між організаціями колективного управління та користувачами, то І.О. Зенін зазначає, що основною цивільно-правовою формою взаємовідносин організації управління з користувачами охоронюваних об'єктів авторських та суміжних прав є ліцензійний договір, що укладається між ними. За цим договором організація управління надає користувачам права на відповідні способи використання об'єктів авторських та суміжних прав, що були передані їй правоволодільцями. Право використання надається на умовах невиключної (простой) ліцензії [8, с. 453]. Дійсно, із практичної точки зору оптимальною договірною конструкцією для надання дозволу на використання твору є невиключна ліцензія, оскільки відповідно до ч. 3 ст. 1108 ЦК України невиключна ліцензія не виключає можливості використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта в зазначеній сфері [1, ст. 1108].

Прикладом договору між організацією колективного управління та користувачами може бути договір між телеканалом «Інтер» та «Українським агентством з авторських та суміжних прав» про

дотримання авторських прав на музичні твори, що використовуються в ефірі каналу [12].

Необхідно також зазначити, що, на нашу думку, необхідно виключити ч. 2 ст. 49 Закону, оскільки ця норма фактично надає право організаціям колективного управління збирати винагороду за використання творів суб'єктів авторського права, які не передавали цим організаціям повноважень щодо управління їхніми правами. Згідно із ч. 2 ст. 49 Закону: «Суб'єкти авторського права і (або) суміжних прав, які не передали організаціям колективного управління повноважень на управління своїми правами, в тому числі щодо збирання винагороди, мають право вимагати від організацій колективного управління, які таку винагороду за використання їхніх творів і об'єктів суміжних прав збрали, виплати цієї винагороди, а також вимагати вилучення своїх творів і об'єктів суміжних прав із дозволів на використання, які надаються організаціями колективного управління шляхом укладання договорів з особами, які використовують ці об'єкти» [2, ст. 49].

На нашу думку, організації колективного управління мають право на збирання винагороди за використання творів виключно на підставі договору між автором (або іншим правоволодільцем) та організацією колективного управління про надання відповідних повноважень, оскільки існують випадки, коли суб'єкти авторського права не бажають отримувати винагороду за використання своїх творів або бажають укласти договір лише з конкретно визначеними особами.

На основі проведеного аналізу норм чинного законодавства та доктрини можна зробити такі висновки:

- 1) відповідно до договору про колективне управління майновими правами авторів автор передає організації колективного управління тільки право управляти його майновими правами, а не власне авторські майнові права;
- 2) організації колективного управління надають користувачам права на ви-

користання авторських прав на підставі невиключних ліцензій, що передбачені ЦК України;

3) необхідно розмежовувати договір управління майном та договір про колективне управління майновими правами авторів, які можна відмежувати за суб'єктом складом та метою здійснення діяльності;

4) потрібно виключити ч. 2 ст. 49 Закону, оскільки ця норма надає право організаціям колективного управління збирати винагороду за використання творів суб'єктів авторського права, які не передавали цим організаціям повноважень щодо управління їхніми правами, що суперечить загальним принципам цивільного та авторського права.

Ключові слова: авторське право, договір, колективне управління, ліцензія.

Стаття присвячена дослідженню питання колективного управління майновими авторськими правами в Україні. Аналізується поняття та правова природа договору про колективне управління майновими авторськими правами. Наводяться основні ознаки та істотні умови договору про колективне управління майновими авторськими правами.

Статья посвящена исследованию вопроса коллективного управления имущественными авторскими правами в Украине. Анализируется понятие и правовая природа договора коллективного управления имущественными авторскими правами. Приводятся основные признаки и существенные условия договора коллективного управления имущественными авторскими правами.

The article is devoted to the research of collective management of copyright in Ukraine. The concept and the legal nature of the contract for collective management of copyright are analyzed. The features and the essential conditions of the contract for collective management of copyright are highlighted in this article.

Література

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.

2. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23 грудня 1993 року № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.

3. Про скасування наказу Міністерства освіти і науки України від 22 грудня 2008 року № 1175 : Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту від 04 січня 2013 року № 7 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 7. – С. 170. – Ст. 260.

4. Про затвердження Порядку визначення уповноважених організацій колективного управління : Наказ Міністерства освіти і науки України від 21 травня 2003 року № 309 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 24. – С. 158. – Ст. 1147.

5. Актуальні проблеми цивільного, сімейного та міжнародного приватного права (Матвеевські цивілістичні читання) : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 10 листопада 2011 року). – К. : Алерта, 2012. – 432 с.

6. Амангельды А. Авторский договор как основание возникновения обязательств / А. Амангельды // Теория і практика інтелектуальної власності. – 2009. – № 3. – С. 19–42.

7. Бентли Л. Право інтелектуальної власності: авторское право / Л. Бентли, Б. Шерман ; пер. с англ. В. Вольфсона. – СПб. : Издательство «Юридический центр Пресс», 2004. – 535 с.

8. Зенин И. Право интеллектуальной собственности : [учебник] / И. Зенин. – М. : Издательство Юрайт, 2011. – 567 с.

9. Право інтелектуальної власності : [навчальний посібник] / О. Кулінич, Л. Романадзе. – О. : Фенікс, 2011. – 492 с.

10. Тверезенко О. Класифікація договорів у сфері інтелектуальної власності / О. Тверезенко // Право України. – 2011. – № 3. – С. 139–148.

11. Щерба Л. Договор коллективного управления имущественными правами субъектов авторского и смежных прав: понятие и юридическая природа / Л. Щерба [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.jurvestnik.psu.ru/ru/2010-12-16-08-07-13/333-shherba-dogovor-kollektivnogo-upravleniya-imushhestvennymi-pravami-subektov-avtorskogo-i-smeznyh-prav-ponyatie-i-yuridicheskaya-priroda.html>.

12. «Інтер» подать приклад дотримання авторських прав» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.newsru.ua/finance/31oct2007/zaschitili_ajftara.html.

